

Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde Kadın İşgücü

Halime Atıl Yörü *

Öz

Çalışma, toplumu oluşturan her bireyin hak ve sorumluluğudur. 1924,1961 ve 1982 Anayasaları herhangi bir ayırım yapmaksızın bu hak ve sorumluluğu herkese vermiştir. Bu çalışmada genel olarak Dünyada ve Türkiye'de istihdam edilen kadın işgücü ve özel olarak da Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde çalışan kadın işgücü sayısal veriler yardımıyla incelenmiştir.

Tanımlar

İşgücü: 15 veya daha yukarı yaş grubu ile temsil edilen cezaevi, akıl hastanesi, bakımevi gibi kurumlarda gözetim altında tutulmayan, istihdam edilenlerle iş arayanların oluşturduğu aktif nüfus.

Kadın: Erişkin dişi insan, hatun, hatun kişi, zen, erkek veya adam karşıtı.

Sıfat, analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri olan.

Erkek: Yetişkin adam, bay, er kişi, kadın karşıtı. Sıfat, mecaz sözüne

güvenilir, mert (Türk Dil Kurumu [TDK], 2009).

Kadın ve erkek sözcüğü Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde yukarıdaki şekilde tanımlanmıştır. Tanımda dikkat çekici olan nokta ise sıfat olarak kadın sözcüğü analık ve ev yönetimi bakımından gereken erdemleri olan kişi olarak tanımlanmaktadır. Kadının yaradılış ya da kişisel özelliklerinden daha çok toplumun ona biçtiği roller sıfat olarak kullanılırken aynı sözlüğe erkek kelimesi için baktığımızda sıfat olarak erkeğin tanımı farklılaşmakta daha çok erkeğin kişilik özellikleri öne çıkmaktadır.

Cinsiyet, kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir. Toplumsal cinsiyet ise toplumun verdiği roller, görev ve sorumluluklar, toplumun bireyi nasıl gördüğü, algıladığı, beklentileri ile ilgili bir

* Uzman Kütüphaneci, Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi. hatil@anadolu.edu.tr

kavramdır. Cinsiyeti doğa belirlerken toplumsal cinsiyeti kültür belirlemekte ve toplumsal cinsiyet kimliği hakkındaki anlayışlar, bunlarla bağlantılı olan cinsel tutum ve eğilimlerle birlikte çok erken yaşlarda oluşmaktadır (Üner, 2009, s.8).

Çalışma Yaşamında Kadın İşgücü

Dünyada Kadın İşgücü

Tarihsel sürece baktığımızda kadının çalışma yaşamına girmesi sanayi devrimiyle olmuştur. “Sanayi devriminden önce kadınlar toplumda geleneksel anne, ev kadını, eş rolleri ile yer alırken, sanayi devrimiyle birlikte bu rollerine ücret karşılığı çalışmalarına beraber iş kadını rolü de eklenmiştir” (Ekmekçi, 2004, s. 103).

Sanayi devriminden İkinci Dünya Savaşı sonuna değin kadın çalışmasına ilişkin olarak gözlenen eğilimler kadının emeğinin yedek olma niteliğini somut bir biçimde göstermektedir. Kadınlar, erkek işgücünün yetersiz olduğu dönemlerde işgücüne katılmaya çağrılmakta gereksinme ortadan kalktığına ise eve dönmeleri sağlanmaktadır” (Çiftçi, 1982, s. 22).

Amerika’da 1890 yılında 3.704 kişi %17.8’lik bir pay ile işgücüne katılırken bu sayı 1920 yılında 8.299 kişi ile %20.4’e yükselmiş 1945 yılında ise 19.290 kişi ile %36.1’e ulaşmıştır. İkinci Dünya Savaşının hemen sonrası olan 1947 yılında ise bu oran 16.654 kişi ile %27.9’a gerilemiştir (Çiftçi, 1982, s. 18).

1950’li yıllardan günümüze kadar çalışma hayatında aktif olarak yer alan kadın işgücü sayısı artmıştır. 1950’de 15-64 yaş arasındaki kadın nüfusun gelişmekte olan ülkelerde %50’si, endüstrileşmiş ülkelerde %47’si ekonomik olarak aktif görünmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde aktif görünen kadınların %87’si tarım sektöründe yer alırken, endüstrileşmiş ülkelerde bu oran %47’dir (Ekmekçi, 2004, s.20). 1985 yılına gelindiğinde çalışma yaşamındaki aktif kadın nüfus oranı %49’a çıkmış ve bu oran endüstrileşmiş ülkelerde %58’i bulmuştur. Aktif çalışma yaşamında yer alan kadınların %87’sinin ise tarım dışı sektörlerde yer aldığı görülmüştür. Ancak bu durumun ille de kadınların istihdamının her alanda genişlemesi anlamına gelmediği, toplumsal cinsiyet ilişkileri ve rolleri temelinde şekillenip kadınlara özgü iş alanlarıyla sınırlı kaldığı unutulmamalıdır. Avrupa Birliğine üye ülkelerde kadınların %73’lük gibi büyük bir çoğunluğu hizmet sektöründe çalışmaktadır ve bu oran aynı kesimde çalışan erkek oranına yakındır. Ancak hizmet sektöründe çalışan kadınlar daha çok kadınlara uygun olduğu düşünülen bir kaç sektör ve işte yoğunlaşmaktadır. Bunlar sekreterlik, öğretmenlik sağlık hizmetleri (hemşirelik, ebelik) ve güzellik uzmanlığı gibi işlerdir. Buna karşın çalışan kadınların %20’si erkeklerin ise %42’si sanayi kesiminde çalışmaktadır. Bugün dünya üzerinde “Kadınlar dünya nüfusunun

%50'sinden fazlasını temsil ettikleri, iş saatlerinin %66'sını doldurdıkları halde dünya gelirlerinin ancak %10'una mülkiyetlerinde %1'ine sahiptirler (Üner, 2009).

Aşağıdaki tabloda çeşitli ülkelerdeki 15-64 yaş grubu kadın işgücü oranları yer almaktadır.

(Tablo 1): Seçilmiş bazı ülkelerdeki 15-64 yaş grubu kadın işgücü

Ulke	1975	1978	1980	1990	1999	2000
A.B.D	-	%41	%59.7	%68.89	%71.7	%71.8
Avustralya		-	%52.7	%62.1	%64.5	%66.4
Almanya		%37.7	%52.8	%56.7	%63.1	%63.7
Fransa	%36.9	-	%54.8	%57.8	%62.2	%62.0
Yunanistan	-	-	%33.0	%43.6	%62.8	-
İrlanda	-	-	%36.3	%43.8	%54.9	%56.2
İtalya	-	%37.2	%39.6	%45.9	%46	%46.8
İngiltere		%38.2	%58.3	%66.5	%67.5	-
Kanada	-	-	%57.2	%67.6	%69.6	%70.4
İsveç	%42	-	%74.3	%80.4	%74.6	%75
Japonya	-	%38.4	%54.8	%60.3	%63.8	-

Kaynak: [OECD] Labor Force Statistics.

Türkiye'de Kadın İşgücü

Ülkemizde kadının iş yaşamına girişi, 19. yy. başlarında kadın emeğinin yoğun olarak kullanıldığı dokumacılık alanında olmuştur. Tanzimat dönemine kadar Osmanlı İmparatorluğunda özellikle kentlerde yaşayan kadınlar yok sayılarak hiçbir alanda işgücü olarak kullanılmamışlardır. Tanzimatla birlikte kadın eğitimi önem kazanmış, 1876 yılında ilköğretim her birey için zorunlu hale getirilmiş, 1859 yılında kız çocukları için ilk rüştiye, 1880 yılında ise ilk kız idadisi kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğunda kadınlar 1843 yılında Tıbbiye Mektebi bünyesinde ebelik eğitimi almaya başlamışlar, sanayi mektepleri, kız öğretmen okulları açılmıştır. Böylece kadının çalışma yaşamına girişi yine geleneksel rollerinin bir uzantısı olan hemşirelik, öğretmenlik meslekleri yoluyla olmuştur. İlk kez 1913 yılında devlet memuru olarak çalışmaya başlamışlar ve 1914 yılında ise tüccar ve esnaf olarak çalışma yaşamında yerlerini almışlardır. Kadının çalışma yaşamında yer almasında en köklü değişim ise Birinci Dünya Savaşının başlaması olmuştur. Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı nedeniyle erkeklerden boşalan iş alanlarına kadın işgücü yönlendirilmiş hatta Osmanlı Ticaret Nezareti tarafından kadın amele ordusu oluşturulması için bir kanun taslağı hazırlanmış, kadınlar işçi olarak çalışmaya zorunlu kılınmışlardır. Bu nedenledir ki o yıllarda işçi statüsünde çalışanların %35'ini kadın işçiler oluşturmuştur (Dalkıranlıoğlu, 2006,

s. 17). Savaşlar kadınları işçi sınıfı ile çalışma yaşamına dahil ederken, orta sınıf kentli kadınların devlet memuriyetine, hastanelere, orduya girmelerine olanak sağlamıştır.

1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Türk toplumunun yeniden yapılandırılması için devrimler yapılmış, 1924 anayasası ve 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile kanunlar nezdinde kadın erkek eşitliği sağlanılmıştır. 1930'da kabul edilen Belediye Kanunu ile kadınlara seçmen olarak seçime katılma hakkı tanınırken, 1934 yılında kabul edilen yasa değişikliği ile de kadınlara Millet Meclisi seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 24 Nisan 1930 yılında kabul edilen 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile yetişkin işçilerle birlikte kadın ve çocuk işçilerin de çalışma koşullarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. 1936 yılında kabul edilen 3008 sayılı İş Kanunu ile kadınların çalışma yaşamında haklarını koruması sağlanmaya çalışılmış, fakat bu kanunda ücret eşitliği ilkesine ilişkin herhangi bir düzenleme sağlanamamıştır. Ülkemizde 23 Haziran 1937 tarihinde 3229 sayılı kanun ile Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 45 numaralı sözleşmesi imzalanmıştır. 1945 yılında kabul edilen İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu ile kadın işçiler ilk kez sosyal güvenceye kavuşmuşlardır. 1961 Anayasası ile kadın işçilerin korunmasına yönelik mevzuatın gelişmesi sağlanmış, 1971 yılında 1475 sayılı İş Kanunu yürürlüğe girmiş uzun yıllar yürürlükte kalan bu kanun, yerini 10 Haziran 2003 tarihinde kadın erkek eşitliğine dayalı 4857 sayılı yeni İş Kanununa bırakmıştır (Ertürk, 2008 s.18-32).

1950'li yıllarda hızlanan sanayileşme, köyden kente göçün artması ve şehirlerdeki ekonomik sıkıntılar, ailede erkeklerin yanında kadınların da iş yaşamına daha fazla katılmalarını gerekli kılmıştır. Kadınlar genellikle meslek eğitimi gerektirmeyen işgücünün bolluğuna ve ucuzluğuna dayalı işlerde istihdam edilmiştir. Bunlar daha çok tütün, gıda, dokuma, kimya gibi kayıt dışının yoğun olduğu hafif imalat sanayi ve hizmet kesimindeki işlerdir (Altan, 2006, s. 218).

Devlet İstatistik Enstitüsü (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]) verilerine göre 1955 yılında kadınların işgücüne katılımı %72.01 iken 1965 yılında bu oranın %0.25'e, 1975 yılında %47.28'e, 1985 yılında ise %43.71'e düşmüştür. Kadın nüfusunun işgücüne katılım oranındaki düşme, kadın istihdamının tarım ağırlıklı, kırsal kesimde üretim faaliyetlerinde faal bir role sahip yapısının yaşanan içgöçle beraber değişmesine bağlıdır (Ekmekçi, 2004, s. 66).

Tablo 2'de TÜİK tarafından açıklanan 1988-2007 yıllarını kapsayan Türkiye'de kadın işgücü sayıları verilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde ülkemizde kadınlar arasında işgücüne katılım oranının genel sıralamada 1988 yılına göre 2007 yılında %9.5 oranında azaldığını görülmektedir. Ayrıca 1988 yılı ile 2007 yılı arasında kırsal alanda işgücüne katılımın % 18'lik bir oranda azalma olmasına

karşın kadınlar arasında işgücüne katılımın hala yüksek oranda kırsal alanda olduğu görülmektedir.

Kadın işgücüne katılım oranının düşmesinin ardında yatan neden, özellikle kırsal kesimden kentlere yoğun göç sonucu tarım kesiminde üretken faaliyet içerisinde bulunan ve ücretsiz aile işçisi olarak istatistiklerde yer alan kadınların göçten sonra kentlerde iş bulma imkanlarından yoksun olarak ev kadınlığı statüsüyle işgücünün dışında kalmalarıdır (Ekmekçi, 2004, s. 66).

Kadınlar arasında kentsel alanda işgücüne katılım ise yıllar itibarıyla artış eğilimi göstermektedir. Türkiye'de ücretli çalışan kadınlar üç sektörde yoğunlaşmaktadır. Bunlar, toplumsal ve kişisel hizmet alanları (%45.3), yapım endüstrisi (%29.6), toptan perakende ve ticaret, otel ve lokantalar (%8.4). Kamu sektöründe çalışan kadınlar öncelikle sağlık hizmetleri ve eğitim öğretim alanında yoğunlaşmakta, bunu genel idare hizmetleri takip etmektedir. Sağlık hizmetlerinde kadınlar %54 oranında istihdam edilirken, eğitimde %44.4, avukatlık hizmetlerinde ise %47.4'lük bir oranda görev almaktadırlar (İncioğlu, 2001, s. 16).

(Tablo 2): Türkiye'de kadın işgücü

Yıllar	15 yaş üzeri kadın nüfus	İşgücüne katılma oranı	Kentsel Oran	Kırsal Oran
1988	5855	%34,3	%17,7	%50,7
1989	6267	%36,2	%17,8	%55,1
1990	6160	%34,2	%17,1	%52,0
1991	6345	%34,1	%15,7	%55,6
1992	6262	%32,7	%17,0	%52,0
1993	5269	%26,8	%15,7	%40,6
1994	6324	%31,3	%17,4	%49,0
1995	6428	%30,9	%16,8	%49,3
1996	6514	%30,6	%16,0	%49,8
1997	6292	%28,8	%16,9	%45,0
1998	6537	%29,3	%16,8	%46,9
1999	6853	%30,0	%17,8	%47,5
2000	6188	%26,6	%17,2	%40,2
2001	6451	%27,1	%17,4	%41,7
2002	6760	%27,9	%19,1	%41,4
2003	6555	%26,6	%18,5	%39,0
2004	6388	%25,4	%18,3	%36,7
2005	6352	%24,8	%19,3	%33,7
2006	6081	%24,9	%19,9	%33,0
2007	6159	%24,8	%20,2	%32,7

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri.

2000-2006 yılları arasında kentlerde istihdam edilen kadınlarda ilkökul ve genel lise mezunu olanların oranında azalma, lise dengi meslek okulu ile yüksekökol ve fakülte mezunu olanların oranında artma vardır. 2000 yılında kentte istihdam edilen kadınların %27,5'i yüksekökol ve fakülte mezunu iken, 2006 yılında bu değer %29,6'ya ulaşmıştır. Üstelik, kentlerde istihdam edilen kadınlar

içinde yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı, bu gruptaki erkeklerin oranından her zaman yüksektir. 2006 yılı oranını (%29,6), 1989 yılı (%13,8) ile kıyasladığımızda çalışan kadınlar arasında yüksekokul mezunlarının artışı daha da dikkat çekicidir (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği [TÜSİAD], 2008).

Sonuç olarak kadınların istihdam oranı ülkemizde Avrupa Birliği (AB) ile Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) üyesi ülkeler arasında en düşük seviyede bulunmaktadır.

2000 yılında Avrupa Konseyi'nin Lizbon'daki toplantısında kadınlar için 2010 yılına konulan hedef %60'tır. 2006 yılında Avrupa Birliği ülkelerinde kadınların işgücüne katılım oranlarının %57 olduğu hatırlanırsa, Avrupa ülkelerinin koydukları bu hedefe tayin edilen tarihte ulaşmaları mümkün görünmektedir. Türkiye için ise bu hedefe ulaşmak, işgücüne katılım oranlarının bu kadar düştüğü bir durumda imkansızdır (TÜSİAD, 2008, s.124).

Türkiye'de Üniversite Kütüphanelerinde Kadın İşgücü

Ülkemizde kütüphanecilik eğitimi 1941 yılından sonra kurslar şeklinde verilmeye başlanmış olup, 1954-1955 yılında Amerikan Ford Vakfının yardımıyla Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi bünyesinde Kütüphanecilik Enstitüsü'nün kurulmasına kadar devam etmiştir. Ülkemizde kütüphanecilik eğitiminin düzenli olarak başlamasında bir kadın kütüphanecinin rolü tartışılmaz biçimde önemli olmuştur. Emily Dean Healman kendini mesleğine adanmış bir kütüphaneci olarak 1948 yılında Amerikan Kütüphanesinde çalışmak üzere ülkemize gelmiş, ülkemizde kütüphanecilik sorunları üzerine doğru belirlemeler yapmış ve yaptığı belirlemeleri çözümede doğru adımlar atmıştır. Dean, kütüphanelerde çalışacak personelin iyi yetişmesine çok önem vererek nitelikli işgücünü kütüphanelere yönlendirmeye çalışmış ve bunun için bazı girişimlerde bulunmuştur. Dean, Arnavutköy Kız Koleji Müdürü Elizabeth B. Antona'ya Ford Vakfı'nın Ankara Üniversitesi'nde Kütüphanecilik Okulu kuracağını, üniversite eğitimi görmüş iyi İngilizce bilen bir kaç iyi nitelikli Türk'ü Amerika'ya göndereceğini söyleyerek, bu kişilerin döndüklerinde öğretim elemanı ya da önemli kütüphanelere müdür olarak atanabileceklerini, başlangıçta yalnız otuz öğrenci alacak olan bu okulun Türkiye'deki kadınlar için yeni bir meslek olacağından Kolej'in yeni mezunlarının bu konuda teşvik edilmelerinin memnuniyet verici olacağını belirten bir mektup yazmıştır (Karakaş, 1999, s.388). Mektupta dikkat çekici olan nokta kütüphanecilik mesleğinin Türkiye'deki kadınlar için yeni bir meslek olacağı ve iyi nitelikli kadınların bu mesleğe yönlendirilmesi gerektiğidir. Dean'in bu isteğinin Arnavutköy Kız Koleji tarafından ne kadar karşılandığı bilinmemekte fakat "1955-56 öğretim yılı içerisinde Milli Müdafaa Vekaleti'nin

kurulan Kütüphanecilik Enstitüsü'ne 10 kız öğrenci göndermesi" (Ötügen, 1979, s. 41) Dean'ın bu konuda ki çağrı ve çabalarının karşılık bulduğunun göstergesidir.

1958 yılından itibaren on iki yıllık istatistiklere bakıldığında kütüphanecilik bölümünü tercih eden ve bitiren kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısına oranla fazla olduğu görülmektedir. Bu veri de bize ülkemizde kütüphaneciliğin başlangıcından itibaren kadınlar tarafından daha çok tercih edilen bir meslek olduğunu göstermektedir.

(Tablo 3): Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünü bitiren öğrenci sayıları

Yıl	Kadın	Erkek	Toplam	K.Oranı
1958	6	2	8	%75.00
1959	6	3	9	%66.67
1960	12	17	29	%41.38
1961	16	7	23	%69.57
1962	11	14	24	%45.83
1963	18	5	23	%78.26
1964	38	12	50	%76.00
1965	19	16	35	%54.29
1966	21	7	28	%75.00
1967	22	10	32	%68.75
1968	34	9	43	%79.07
1969	25	18	43	%58.14
TOPLAM	228	120	347	%65.71

Kaynak: (Ersoy,1969)

(Tablo 4): Bilgi ve Belge Yönetimi Öğrencileri

YIL	YENİ KAYIT				TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI				MEZUN ÖĞRENCİ SAYISI			
	K	E	T	K. Oran	K	E	T	K. Oran	K	E	T	K. Oran
2000-2001	116	224	340	%34.12	750	1022	1772	%42.33	135	116	251	%53.78
2001-2002	117	134	251	%46.61	578	739	1317	%43.89	80	82	162	%49.38
2002-2003	203	130	333	%60.96	755	908	1663	%45.40	139	186	325	%42.77
2003-2004	207	123	330	%62.73	787	839	1626	%48.40	147	124	271	%54.24
2005-2005	219	108	327	%66.97	882	747	1629	%54.14	109	163	272	%40.07
2005-2006	203	129	332	%61.14	948	718	1666	%56.90	118	142	260	%45.38
2006-2007	201	84	285	%70.53	982	611	1593	%61.64	145	117	262	%55.34
2007-2008	186	92	278	%66.91	969	605	1574	%61.56	169	75	244	%69.26
TOPLAM	1452	1024	2476	%58.64	6651	6189	12840	%51.80	1042	1005	2047	%50.90

Kaynak: ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri.

Son sekiz yılı kapsayan Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinin sayısal verilerine bakıldığında; toplamda %58.64'lük bir oran ile kız öğrencilerin bölümlere kaydolduğu görülmektedir. Bölümlerdeki toplam öğrenci sayısında ise yine kız öğrenciler %51.80'lik bir oranla sayısal olarak üstünlük sağlamakta, mezun öğrenci sayılarında ise yine toplamda %50.90 oranında kız öğrencilerin mezun olduğu görülmektedir. Fakat Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünü bitiren öğrencilerin verilerinin yer aldığı Tablo 3'te toplam mezun olan kız öğrenci oranı %65.71 iken, son sekiz yılı kapsayan verilerin olduğu Tablo 4'te mezun kız öğrenci oranı %50.90 olarak karşımıza çıkmakta ve bu iki oran arasında %14.81 bir fark oluşmaktadır. Bu farktan yola çıkılarak ülkemizde kütüphanecilik mesleğinin, başlangıcından itibaren kadınlar tarafından daha çok tercih edilen bir meslek olmasına karşın, yıllar içerisinde erkekler tarafından da tercih edilen bir meslek haline geldiğini söylemek mümkündür.

Dünya genelinde kütüphanelerde çalışan toplam personel sayısı 2003 Uluslararası Kütüphaneler Birliği Federasyonu istatistik verilerine göre 807 bin 885'tir. Yine aynı istatistiki verilere göre üniversite kütüphanelerinde çalışan toplam personel sayısı ise 220 bin 650'dir (IFLA Global Library Statistics, 2003). Ülkemizde ise 2007 yılı Türkiye İstatistik Kurumu kültür istatistiklerine göre kütüphanelerde toplam 6 bin 959 kişi çalışmakta ve bunun 3 bin 729'unu üniversite kütüphanelerinde çalışan kişiler oluşturmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2009).

Janice Feye-Stukas, Janice Kirkland ve Margeret Myers 1990 yılında *Library Journal*'da yayınlanan makalelerinde ABD'de 1876 yılında her beş kütüphaneciden dördünün erkek olduğunu 1930'lu yıllarda ise bu oranın tersine dönmeye başladığını, günümüzde ise her beş kütüphaneciden sadece bir tanesinin erkek olduğu bilgisini vermektedirler (Stukas, Kirkland ve Myers, 1990). 2005 yılı istatistiki verilerine göre ise ABD'de toplam bayan kütüphaneci sayısı 217 bin olarak verilmekte ve bu sayı kütüphanecilik mesleğinde %83.2'lik gibi yüksek bir oran oluşturmaktadır (U.S. Department of Labor Bureau of Labor Statistics, 2005).

Çalışmada kütüphanecilik alanında eğitim almış ülkemizdeki kadın kütüphanecilerin istihdamına dönük aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- Ülkemizde istatistiki verilerde yer aldığı gibi sayısal olarak üstünlüğü ellerinde tutan bilgi ve belge yönetimi bölümlerinden mezun olan kız öğrenciler aktif meslek yaşamında ne kadar yer almaktadırlar?
- Özellikle araştırma konumuz olan üniversite kütüphanelerinde kadınlar toplam işgücünün ne kadarını oluşturmaktadırlar?
- Yönetim kademesinde kendilerine ne kadar yer bulabilmektedirler?

Tüm bu soruların yanıtını bulabilmek için 5 - 22 Şubat 2009 tarihleri arasında Tablo 5 ve Tablo 6'da yer alan üniversite kütüphanelerinin web sitelerine ulaşılarak gerekli bilgiler toplanılmaya çalışılmış, sitelerinde yeterli bilgi bulunamayan kütüphanelere ise e-posta yoluyla ulaşılarak araştırma için gerekli veriler elde

edilmiştir. Her iki yöntemle de herhangi bir veriye ulaşamayan üniversite kütüphaneleri listeden çıkartılmış, toplam personel sayısına Daire Başkanları ve Kısmi Zamanlı Çalışan Öğrenciler dahil edilmemiştir.

(Tablo5): Devlet Üniversite Kütüphaneleri

Kütüphane adı	Yönetici	Toplam Personel	Kadın Çalışanlar	Kadın Kütüphaneciler	K.Ç./T.P.	K.K./T.P.	K.K./K.Ç.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	K	14	6	2	%42.86	%14.29	%33.33
Adıyaman Üniversitesi	K	4					
Adnan Menderes Üniversitesi	E	15	6	4	%40.00	%26.67	%66.67
Afyon Kocatepe Üniversitesi	E	8	3	1	%37.50	%12.50	%33.33
Akdeniz Üniversitesi	E	16	8	5	%50.00	%31.25	%62.50
Aksaray Üniversitesi	K	5	1	1	%20.00	%20.00	%100.00
Anadolu Üniversitesi	E	27	15	7	%55.56	%25.93	%46.67
Ankara Üniversitesi	E	72	33	12	%45.83	%16.67	%36.36
Atatürk Üniversitesi		32	5	2	%15.63	%6.25	%40.00
Balıkesir Üniversitesi	K	9	5		%55.56	%0.00	%0.00
Bartın Üniversitesi	E						
Bilecik Üniversitesi	E	3	1		%33.33	%0.00	%0.00
Boğaziçi Üniversitesi	K	58	27	11	%46.55	%18.97	%40.74
Bozok Üniversitesi		3	3	2	%100.00	%66.67	%66.67
Celal Bayar Üniversitesi	E	12	3	1	%25.00	%8.33	%33.33
Cumhuriyet Üniversitesi	K	15	5	2	%33.33	%13.33	%40.00
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	E	19	6	2	%31.58	%10.53	%33.33
Çankırı Karatekin Üniversitesi	E						
Çukurova Üniversitesi	E	25	7	3	%28.00	%12.00	%42.86
Dicle Üniversitesi	E	14	7	2	%50.00	%14.29	%28.57
Dokuz Eylül Üniversitesi	K	33	18	5	%54.55	%15.15	%27.78
Dumlupınar Üniversitesi	K	10	1		%10.00	%0.00	%0.00

(Tablo 5): Devlet Üniversite Kütüphaneleri

Kütüphane adı	Yönetici	Toplam Personel	Kadın Çalışanlar	Kadın Kütüphaneciler	K.Ç./T.P.	K.K./T.P.	K.K./K.Ç.
Düzce Üniversitesi	E	3	1		%33.33	%0.00	%0.00
Ege Üniversitesi	E	49	25	1	%51.02	%2.04	%4.00
Erciyes Üniversitesi	K	20	8	3	%40.00	%15.00	%37.50
Erzincan Üniversitesi	K	2					
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	E	31	16	2	%51.61	%6.45	%12.50
Fırat Üniversitesi	E	22	10	1	%45.45	%4.55	%10.00
Galatasaray Üniversitesi	E	9	3	1	%33.33	%11.11	%33.33
Gazi Üniversitesi	K	41	24	12	%58.54	%29.27	%50.00
Gaziantep Üniversitesi	E	8	1		%12.50	%0.00	%0.00
G.osmanpaşa Ünivesitesi	E	7	2	1	%28.57	%14.29	%50.00
Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü	K	5	2	1	%40.00	%20.00	%50.00
Giresun Üniversitesi	E	3	2	1	%66.67	%33.33	%50.00
Hacettepe Üniversitesi	K	63	32	15	%50.79	%23.81	%46.88
Harran Üniversitesi	E	10	1		%10.00	%0.00	%0.00
Hitit Üniversitesi	K	6	4	2	%66.67	%33.33	%50.00
İnönü Üniversitesi	K	24	10	2	%41.67	%8.33	%20.00
İstanbul Üniversitesi	E	30	10	2	%33.33	%6.67	%20.00
İstanbul Teknik Üniversitesi	E	73	34	18	%46.58	%24.66	%52.94
İzmir İleri Teknoloji Enstitüsü	E	17	6	2	%35.29	%11.76	%33.33
Kafkas Üniversitesi	K	5	1		%20.00	%0.00	%0.00
K. Sütçü İmam Üniversitesi	E	8	2		%25.00	%0.00	%0.00
Karabük Üniversitesi	E						
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	E						
Karadeniz Teknik Üniversitesi	E	27	9	3	%33.33	%11.11	%33.33
Kırıkkale Üniversitesi	E	16	4	4	%25.00	%25.00	%100.00
Kırklareli Üniversitesi	K						
Kocaeli Üniversitesi	K	13	9	3	%69.23	%23.08	%33.33
Marmara Üniversitesi	K	33	16	12	%48.48	%36.36	%75.00
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	E	3	3	2	%100.00	%66.67	%66.67
Mersin Üniversitesi	E	24	9	3	%37.50	%12.50	%33.33
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	E	12	6	5	%50.00	%41.67	%83.33
Muğla Üniversitesi	K	13	2		%15.38	%0.00	%0.00
Mustafa Kemal Üniversitesi	E	5	2	2	%40.00	%40.00	%100.00
Namık Kemal Üniversitesi	K	3	1	1	%33.33	%33.33	%100.00
Niğde Üniversitesi	K	8	4	2	%50.00	%25.00	%50.00
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	E	19	6	2	%31.58	%10.53	%33.33
Ordu Üniversitesi	K						

(Tablo5): Devlet Üniversite Kütüphaneleri

Kütüphane adı	Yönetici	Toplam Personel	Kadın Çalışanlar	Kadın Kütüphaneciler	K.Ç./T.P.	K.K./T.P.	K.K./K.Ç.
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	E	54	32	21	%59.26	%38.89	%65.63
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	E						
Pamukkale Üniversitesi	E	11	8	3	%72.73	%27.27	%37.50
Rize Üniversitesi	E	6	3	2	%50.00	%33.33	%66.67
Sakarya Üniversitesi	E	14	5	1	%35.71	%7.14	%20.00
Selçuk Üniversitesi	E	24	2	1	%8.33	%4.17	%50.00
Süleyman Demirel Üniversitesi	E	24	10	3	%41.67	%12.50	%30.00
Trakya Üniversitesi	E	11	2		%18.18	%0.00	%0.00
Uludağ Üniversitesi	K	29	9	5	%31.03	%17.24	%55.56
Uşak Üniversitesi	E	3	2	1	%66.67	%33.33	%50.00
Yıldız Teknik Üniversitesi	K	19	6	2	%31.58	%10.53	%33.33
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	E	30	5		%16.67	%0.00	%0.00
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	K	6	3		%50.00	%0.00	%0.00
TOPLAM	70	1237	512	204	%41.39	%16.49	%39.84

(Tablo 6): Özel Üniversiteler

Kütüphane adı	Yönetici	Toplam Personel	Kadın Çalışanlar	Kadın Kütüphaneciler	K.Ç./ T.P.	K.K./ T.P.	K.K./ K.Ç.
Acıbadem Üniversitesi	-	1					
Atılım Üniversitesi	K	8	6	2	%75.00	%25.00	%33.33
Bahçeşehir Üniversitesi	E	9	3	2	%33.33	%22.22	%66.67
Başkent Üniversitesi	K	21	17	8	%80.95	%38.10	%47.06
Beykent Üniversitesi	K	4	3	1	%75.00	%25.00	%33.33
Bilkent Üniversitesi	E	68	38	18	%55.88	%26.47	%47.37
Çankaya Üniversitesi	E	9	6	-	%66.67		
Doğuş Üniversitesi	E	3	1	1	%33.33	%33.33	%100.00

K: Kadın, E: Erkek, KÇ: Kadın Çalışan, KK: Kadın Kütüphaneci, TP: Toplam Personel, KY: Kadın Yönetici, EY: Erkek Yönetici

Tablo 5 incelendiğinde toplamda verilerine ulaşılan 70 adet devlet üniversitesi kütüphanesi olduğu görülmektedir. Topladığımız 2009 yılı verilerine göre 1237 personel devlet üniversitelerinde çalışmakta, bu rakamın 512'sini kadın çalışanlar, 512 kadın çalışanın 204'ünü ise kadın kütüphaneciler oluşturmaktadır. Devlet üniversite kütüphanelerinde kadın çalışanların toplam personele oranı %41.39, kadın kütüphanecilerin toplam personele oranı %16.49, kadın kütüphanecilerin kadın çalışanlara oranı ise %39.84'tür. Yönetici bazında incelediğimizde 70 tane devlet üniversitesi kütüphanesinde 26 tane kadın yönetici, 44 tane erkek yönetici vardır. Toplam veriyi cinsiyet oranında hesapladığımızda ülkemizde devlet üniversitelerinde %37.14'lük bir oranla kadınlar yönetici olarak çalışmaktadırlar.

(Tablo 6): Özel Üniversiteler

Kütüphane adı	Yönetici	Toplam Personel	Kadın Çalışanlar	Kadın Kütüphaneciler	K.Ç./ T.P.	K.K./ T.P.	K.K./ K.Ç.
Fatih Üniversitesi	E	7	3	2	%42.86	%28.57	%66.67
Işık Üniversitesi	E	5	2	2	%40.00	%40.00	%100.00
İstanbul Aydın Üniversitesi	K	1	1	1	%100.00	%100.00	%100.00
İstanbul Bilgi Üniversitesi	E	14	7	6	%50.00	%42.86	%85.71
İstanbul Bilim Üniversitesi	K	1	1	-	%100.00		
İstanbul Kültür Üniversitesi	K	2	2	2	%100.00	%100.00	%100.00
İstanbul Ticaret Üniversitesi	K	5	3	3	%60.00	%60.00	%100.00
İzmir Ekonomi Üniversitesi	E	7	4	4	%57.14	%57.14	%100.00
Kadir Has Üniversitesi	E	6	3	2	%50.00	%33.33	%66.67
Koç Üniversitesi	K	28	18	13	%64.29	%46.43	%72.22
Maltepe Üniversitesi	K	5	3	2	%60.00	%40.00	%66.67
Okan Üniversitesi	E	1	1	1	%100.00	%100.00	%100.00
Özyeğin Üniversitesi	K	4	2	2	%50.00	%50.00	%100.00
Sabancı Üniversitesi	E	24	12	7	%50.00	%29.17	%58.33
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	K	5	4	2	%80.00	%40.00	%50.00
Ufuk Üniversitesi	K	2	2	-	%100.00		
Yaşar Üniversitesi	K	4	2	1	%50.00	%25.00	%50.00
Yeditepe Üniversitesi	K	15	11	8	%73.33	%53.33	%72.73
TOPLAM		25	259	155	%59.85	%34.75	%58.06

K: Kadın, E: Erkek, KÇ: Kadın Çalışan, KK: Kadın Kütüphaneci, TP: Toplam Personel, KY: Kadın Yönetici, EY: Erkek Yönetici

Tablo 6 incelendiğinde toplamda 25 adet özel üniversite kütüphanesinin verilerine ulaşıldığı görülmektedir. Ülkemizde 259 personel özel üniversite kütüphanelerinde çalışmaktadır. Bunların 155'ini kadın çalışanlar oluşturmaktadır, 155 kadın çalışanın 90'ını kadın kütüphaneciler oluşturmaktadır. Bu veriler ışığında yüzde hesaplaması yaptığımızda özel üniversite kütüphanelerinde kadın çalışanların toplam personele oranının %59.85 olduğunu görüyoruz. Kadın kütüphanecilerin toplam personele oranı, %34.75, kadın kütüphanecilerin kadın çalışana oranı ise %58.06'dır. Yönetimsel bazda incelediğimizde ise, 25 adet özel üniversite kütüphanesinin 14'ünde kadınlar yönetici olarak çalışırken, 11'inde yönetici olarak erkekler çalışmaktadır. Toplamı yüzde olarak hesapladığımızda özel üniversitelerde kadınlar %56 oranında yönetici olarak kendilerine yer bulabilmektedirler.

Sonuç

Çalışmamıza konu olan üniversite kütüphanelerinde ulaştığımız 5 Şubat-22 şubat 2009 tarihli verilere göre toplam 1496 kişi çalışmaktadır. Oysa 2007 TÜİK istatistiklerine göre 3729 kişi üniversite kütüphanelerinde çalışıyor görünmektedir. İki yıllık bir süreç içerisinde bu kadar büyük sayı farkının olması mümkün gözükmemesine karşın yine de TÜİK istatistikleri oluşturulurken kısmi zamanlı öğrenci çalışanların ve yöneticilerin de toplam sayıya dahil edildiği düşünülebilir.

Kamuda görev yapan 2.197.000 memurun %33'ü kadındır. Kurum ve kuruluşlarda üst düzey yöneticilerin %72.5'i erkeklerden oluşmaktadır. 42837 yöneticiden, 12532'si kadındır. Yönetim derecesi arttıkça kadınların sayısı da azalmaktadır. Daire Başkanlarının %11'i kadın iken bu oran Genel Müdürde %6'ya, Müsteşar Yardımcılığında %4.3'e düşmektedir. Kamuda görev yapan 19 Müsteşarın ise tamamı erkektir (Eğitimsen, 2005).

İRİS eşitlik gözlem grubunun Michigan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ve Avrupa Araştırma Merkezi desteği ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün katkılarıyla gerçekleştirdiği *Kamu Sektöründe Yönetim Kademelerinde Kadınlar* konulu araştırmanın sonuçlarına göre ülkemizde kamu kurumlarının merkez teşkilatlarında kadın çalışanların toplam personele oranı %28, üst düzey kadın yönetici oranı %11.8, orta düzey kadın yönetici oranı ise %27.1'dir (İşveren, 2007).

Ülke genelinde kadınlar bu kadar düşük oranlarda temsil edilirken ülkemizde kütüphane türleri içerisinde en çok kişiyi istihdam eden üniversite kütüphanelerinde durum nedir?

Ülkemizde devlet ve özel üniversite kütüphaneleri toplamında, kadınlar 767 kişi ile temsil edilmekte, bu sayının 394 kişisini kadın kütüphaneciler oluşturmaktadır. Devlet üniversitelerinde kadın çalışanların oranı (%41.39) Türkiye'de kamu kesiminde çalışan kadınların oranından (%33) daha yüksektir.

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü 2001 yılı verilerine göre kamu kesiminde görev yapan akademisyenlerin %36'sını, hukukçuların %19.7'sini, doktorların %33.8'ni kadınlar oluşturmaktadır. (Eğitim-Sen 2005),

Çalışmamızın sonucuna göre devlet üniversite kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin %16.49'unu kadın kütüphaneciler oluşturmaktadır. Kadınların en çok istihdam edildiği eğitim ve öğretim alanında yönetici olarak çalışan kadın oranı %4 iken (Eğitim-Sen 2005) devlet üniversite kütüphanelerinde yönetici olarak çalışan kadın oranı %37.4 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sektör bazında bir kıyaslamaya gittiğimizde kadın çalışanlar ve kadın kütüphaneciler özel üniversite kütüphanelerinde, devlet üniversitelerine göre daha büyük bir yüzde oluşturmakta ve kendilerine yönetici olarak daha çok yer

bulabilmektedirler. Hatta özel üniversite kütüphanelerinde çalışan kadınlarda, kadın kütüphanecilerin kadın çalışanlara oranı %58.06'dır ki bu, özel üniversite kütüphanelerinde kadın çalışanlar içinde kadın kütüphanecilere daha çok yer verdiğinin en somut göstergesidir.

Bütün bu veriler ışığında ulaştığımız noktada şunu söyleyebiliriz ki, **Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde kadınlar, Türkiye ortalamasının üzerinde bir oranda işgücüne katılmaktadırlar.**

Kadınların işgücü piyasasına katılımını arttırmak ve bu katılımın kalitesini yükseltmek, ülkemizin kalkınma çabaları bakımından, şüphesiz büyük önem taşımaktadır. Kadınları gerek işgücü piyasasının talep ettiği, gerek uluslararası rekabetin zorladığı niteliklerle donatmak ve eğitim imkanlarından erkekler kadar kolay yararlanmalarını sağlamak ülke kalkınması için başlıca hedef olmalıdır.

Kaynakça

- Altan, Ö.Z. (1980). *Kadın işçiler ve Türkiye'de kadın işçilerin 1475 sayılı iş kanunu ile korunması*. Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi.
- Altan, Ö.Z. (2006). *Sosyal politika*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Borjas, G. J. (2005). *Labor Economics*. Boston: McGraw-Hill.
- Çiççi, O. (1982). *Kadın sorunu ve Türkiye'de kamu görevlisi kadınlar*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Dalkıranoglu, T. (2006). *Çalışma yaşamında kadın işgücü ve cinsiyet ayrımcılığı: Konaklama işletmelerinde bir uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Eğitim-Sen. (2004). *1. Kadın kurultayı*. Ankara: Yazar.
- Ekmekçi, Y. (2004). *Türkiye'de kadın işgücünün gelişimi ve çalışma yaşamında karşılaştıkları engeller*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Ersoy, O. (1969) Ankara Üniversitesi kütüphanecilik bölümünün onbeş yılı. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 18 (4). 22 Şubat 2009 tarihinde <http://www.kutuphaneci.org.tr/web/node.php?> adresinden erişildi.
- Ertürk, Ş. (2008) *Uluslararası belgeler ve Avrupa Birliği direktifleri ışığında çalışma hayatımızda kadın erkek eşitliği*. Ankara: Belediye-İş Sendikası.
- Goodson, P. (2008). Male Librarians: Gender issues and stereotypes. *Library Student Journal*, 20 Mart 2009 tarihinde <http://www.librarystudentjournal.org> adresinden erişildi.
- International Federation of Library of Associations and Institutions [IFLA] (2003) *Global library statistics: 1990-2000*, 31 Mart 2009 tarihinde www.ifla.org/III/wsis/wsis-stats4pub_v.pdf adresinden erişildi.

- İncioğlu, A. (2001). *Kadının çalışma yaşamındaki sorunları ve Bankacılık Sektöründe bir uygulama*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- İşveren (2007). Kadınlar ve gençler. *İşveren*, 45 (1). 23 Mart 2009 tarihinde http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=1621&id=84 adresinden erişildi.
- Karakaş, S. (1999). Türkiye'de ilk kütüphanecilik bölümünün kuruluşu ve Emily Dean. *Türk Kütüphaneciliği*, 13 (4). 22 Şubat 2009 tarihinde <http://www.kutuphaneci.org.tr/web/node.php?> adresinden erişildi.
- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (1980-2000). *Labour Statistics*. Paris: Yazar.
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi [ÖSYM] (2000-2007). *Yükseköğretim istatistikleri*. Ankara: Yazar.
- Ötüken, A. (1979) *Kütüphaneciliğimiz için-Milli Kütüphane nasıl kuruldu ve Türkiye 'de kütüphanecilik öğretiminin tarihçesi*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği
- Selamoğlu, A. ve Lordoğlu, K. (2006). *Katılım sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye 'de işgücü ve istihdamın görünümü*. Ankara: Belediye-İş.
- Stukas, J. F., Kirkland, J. ve Myers, M. (1990). Do libraries pay fair? *Library Journal* 115, 20 Mart 2009 tarihinde <http://web.ebscohost.com/ehost> adresinden erişildi.
- Topçuoğlu, O. (1984) *Cumhuriyet döneminde Olaylarda ve mesleklerde basınımızda yer alan ilk kadınlar*. Ankara: Demircioğlu Matbaacılık.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. (1999). *Cinsiyete dayalı ayrımcılık: Türkiye 'de eğitim sektörü örneği*. Ankara: Yazar.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. (2000) *Kentlerde kadınların iş yaşamına katılım sorunlarının sosyo-ekonomik ve kültürel boyutları*. Ankara: Yazar.
- Türk Dil Kurumu. (2008) *Sesli sözlük*. 4 Mart 2009 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr> adresinden erişildi.
- Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği. [TÜSİAD] (2008). *Türkiye 'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Sorunlar öncelikler ve çözüm önerileri* [Elektronik versiyon]. İstanbul: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2009). *İşgücü istatistikleri*. 20 Şubat 2009 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&ust_id=8 adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2009). *Kültür istatistikleri*. 20 Şubat 2009 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=15&ust_id=5 adresinden erişildi.
- U.S. Department of Labor Bureau of Labor Statistics. (2005) *Women in the Labor Force: Data Book*. 3 nisan 2009 tarihinde <http://www.bls.gov/cps/wlf-databook2005.htm> adresinden erişildi.

Üner, S. (2008). *Toplumsal cinsiyet eşitliği*. 4 nisan 2009 tarihinde <http://www.aileicisiddet.net/egitim/set/Toplumsal-Cinsiyet-Esitligi.pdf> adresinden erişildi.